

Про пенсійну реформу

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» (далі - Закон №2148) уже реалізується. В жовтні п.р. пенсіонери отримали доплату до пенсії в результаті її осучаснення. Проте кількість запитань, що надходять в правову інспекцію праці Профспілки не зменшується, а навіть стає дедалі більше. В цьому матеріалі спробуємо детально розібратися в новелах пенсійного законодавства, адже зміни стосуються, як нинішніх так і майбутніх пенсіонерів за віком.

В основу пенсійної реформи покладено:

- осучаснення пенсій;
- відміна обмеження пенсій працюючим пенсіонерам;
- застосування нового розміру прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- зниження величини оцінки одного року страхового стажу з 1,35% до 1%;
- значне збільшення страхового стажу, необхідного для набуття права на призначення пенсії за віком;
- скасування права на призначення пенсій за вислугу років відповідно до ст.ст. 54, 55 Закону України «Про пенсійне забезпечення», крім артистів;
- скасування положень законів України, якими встановлено особливості пенсійного забезпечення народних депутатів України, прокурорів, наукових і науково-педагогічних працівників, дипломатичних працівників та інших державних службовців, службовців органів місцевого самоврядування тощо.

Осучаснення пенсій

Всі раніше призначені за Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі - Закон №1058) пенсії (за віком, Списком №1 і №2, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника) перераховано із застосуванням показника середньої заробітної плати по Україні 3764,40 грн. Цей показник застосовується при призначенні пенсій в 2017 році. Тому найбільшу прибавку до пенсії від її осучаснення отримали пенсіонери, які вийшли на пенсію до 2009 року і заробітна плата яких в два і більше рази перевищувала середню заробітну плату по Україні.

Розмір пенсії на пряму залежить від показника середньої заробітної плати по Україні, а так як останнє осучаснення пенсій проводилося в 2012 році із застосуванням показника середньої зарплати за 2007 рік (1197,91 грн.), то «старі» пенсії «заморожувалися», тобто відбувалась дискримінація за роком виходу на пенсію. При рівних показниках стажу і заробітної плати, нові пенсіонери отримували значно більші пенсії. До того ж, з 2014 року було призупинено дію частини другої статті 42 Закону №1058, якою передбачалася щорічна індексація пенсій не менш як на 20% темпів росту середньомісячної заробітної плати по країні.

Показники середньої заробітної плати, які використовувалися при призначенні пенсій (по рокам):

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1197,91	1573,99	1650,43	1982,63	2370,53	2001,20	2368,70	2700,98	2960,62	3263,44	3764,40

Формула обчислення розміру пенсії

Розмір пенсії за віком відповідно до Закону «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» визначається за формулою: $P = Cz \times Icz \times Kc$,

де P – розмір пенсії, у гривнях;

Cz – розмір середньої заробітної плати в Україні за три календарні роки, що передують року звернення за призначенням пенсії.

Ікз – індивідуальний коефіцієнт заробітної плати (визначається як співвідношення отримуваної працівником зарплати по кожному місяцю страхового стажу, до середньої зарплати в Україні з якої сплачувалися внески);

Показники середньої заробітної плати (доходу) в Україні, з якої сплачено страхові внески можна знайти на сайтах ПМГУ <http://pmguinfo.dp.ua/napravleniya-deyatelnosti/sotsialnoe-srakhovanie/128-pensionnoe-obespechenie> та ПФУ http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/category?cat_id=95533

Кс – коефіцієнт страхового стажу, який визначається як множник тривалості страхового стажу роботи особи (в місяцях) на величину оцінки одного року страхового стажу. По раніше діючому законодавству величина оцінки одного року страхового стажу становила 1,35, по діючому -1. Коефіцієнт страхового стажу визначається із заокругленням до пяти знаків після коми і не може перевищувати 0,75, а з урахуванням страхового стажу по Списку №1 – 0,85.

Наприклад:

Розмір пенсії призначеної в 2008 році, при стажі – 30 років та індивідуальному коефіцієнті заробітної плати – 3, дорівнював 1437,49 грн. (1197,91 x 3 x 0,40)

З 1 жовтня 2017 року після осучаснення розмір цієї пенсії складає - 3387,96 грн. (3764,40 x 3 x 0,30)

При перерахунку пенсій, для пенсіонерів, які не працюють, застосовувався новий розмір прожиткового мінімуму – 1452 грн. і ті, пенсії, які були меншими за цей розмір, за наявності відповідного стажу, тепер не можуть бути менше цього розміру прожиткового мінімуму.

З 1 жовтня 2017 року пенсії працюючим пенсіонерам виплачуються в повному розмірі, без 15% обмеження.

Розміри пенсій пенсіонерів, яким пенсії призначено в 2015-2017 роках не збільшились після перерахунку, тому пенсії виплачуються в тих же розмірах.

Призначення пенсії за віком в 2017 - 2018 роках

З 1 жовтня 2017 року по 31 грудня 2017 року при призначенні пенсії застосовується показник середньої заробітної плати в Україні – 3764,40 грн. (середній показник за 2014, 2015 та 2016 роки) із застосуванням величини оцінки одного року страхового стажу в розмірі 1,35 %.

З 1 січня 2018 року по 31 грудня 2018 року при призначенні пенсії буде застосовуватися середня заробітна плата (дохід) в Україні, з якої сплачено страхові внески, обчислена як середній показник за 2016 та 2017 роки із застосуванням величини оцінки одного року страхового стажу в розмірі 1 %.

При цьому, якщо пенсія призначена в 2018 році буде меншою ніж пенсія призначена в 2017 році (за аналогічних показників стажу і зарплати) Кабмін прийме рішення про збільшення показника середньої заробітної плати з якої обчислюється пенсія, щоб пенсії призначені в 2018 році були не меншими за ті, що призначалися в 2017 році.

Порядок визначення заробітної плати для обчислення розміру пенсії

Порядок визначення заробітної плати для обчислення розміру пенсії не змінився. Для обчислення пенсії враховується заробітна плата за весь період страхового стажу починаючи з 1 липня 2000 року.

За бажанням пенсіонера та за умови підтвердження довідки про заробітну плату первинними документами або в разі, якщо страховий стаж починаючи з 1 липня 2000 року становить менше 60 місяців, для обчислення пенсії також враховується заробітна плата

за будь-які 60 календарних місяців страхового стажу підряд по 30 червня 2000 року незалежно від перерв.

У разі, якщо страховий стаж становить менший період враховується заробітна плата за фактичний страховий стаж.

Оптимізація заробітку

При визначенні заробітку для обчислення розміру пенсії можна не враховувати заробіток з найнижчим коефіцієнтом, за період до 10 відсотків тривалості страхового стажу підряд, врахованого в одинарному розмірі. Максимальний період такої оптимізації становить 60 календарних місяців.

Додатково за бажанням особи можуть бути виключені періоди строкової військової служби, навчання, догляду за особою з інвалідністю I групи або дитиною з інвалідністю віком до 16 років, за пенсіонером, який за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку в порядку визначеному законом.

Збільшення розміру пенсії за віком за понаднормовий стаж

За кожний повний рік страхового стажу понад 35 років чоловікам і 30 років жінкам пенсія за віком збільшується на 1 відсоток розміру пенсії, обчисленої відповідно до статті 27 Закону № 1058 (цією статтею визначається розмір пенсії за віком), але не більш як на 1% мінімального розміру пенсії.

Для осіб, яким пенсія призначена до 1 жовтня 2011 року (та не перераховувалася з урахуванням заробітної плати за періоди страхового стажу після призначення пенсії) збільшення пенсії встановлюється за кожний повний рік страхового стажу понад 25 років чоловікам і 20 років жінкам.

Наявний в особи понаднормовий страховий стаж не може бути обмежений.

Стаж необхідний для призначення пенсії

Змінилися умови для призначення пенсії за віком. З 1 січня 2018 року право на пенсію в 60 років мають особи за наявності страхового стажу не менше 25 років, якщо стажу менше особа набуде право на пенсію в 63 роки. До кінця 2017 року пенсію за віком призначають при стажі -15 років.

Поступово вимоги до наявного страхового стажу збільшуватимуться (дивись таблицю).

Таблиця стажу необхідного для виходу на пенсію

Вік	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
60 р.	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35
63р.	15-24	16-25	17-26	18-27	19-28	20-29	21-30	22-31	23-32	24-33	25-34
65р.		15	15-16	15-17	15-18	15-19	15-20	15-21	15-22	15-23	15-24

З 2028 року за наявності 40 і більше років страхового стажу, особа набуває право на призначення пенсії незалежно від віку.

Порядок визначення страхового стажу

Як і раніше страховий стаж з 1 січня 2004 року обчислюється за даними, що містяться в системі персоніфікованого обліку До цієї дати визначається за даними трудової книжки та інших документів (диплому про навчання, військового білету, свідоцтва про народження дитини і в порядку, визначеному законодавством, що діяло до набрання чинності Законом №1058).

Пільговий порядок обчислення стажу роботи, передбачений раніше діючим законодавством, застосовується виключно в частині визначення права на пенсію за віком,

на пільгових умовах та за вислугу років, а при обчисленні пенсії враховується в одинарному розмірі.

За діючим законодавством страховий стаж враховується в одинарному розмірі, крім роботи за Списком №1, за кожний повний рік якої до страхового стажу додатково зараховується по одному року.

Страховий стаж обчислюється в місяцях. Неповний місяць зараховується як повний, за умови, що сума сплачених за цей місяць страхових внесків є не меншою ніж мінімальний страховий внесок.

Якщо сума страхового внеску за відповідний місяць менша ніж мінімальний страховий внесок, цей період зараховується як повний місяць за умови здійснення відповідної доплати в порядку передбаченому правлінням ПФУ. Якщо доплата не здійснена, до страхового стажу зараховується період, пропорційно сплаченому внеску.

Добровільна сплата страхового внеску

За бажанням особа може укласти з Державною фіскальною службою договір про добровільну участь у загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванні, в якому може бути передбачена як щомісячна сплата внеску так і одноразова сплата єдиного внеску за попередні періоди, коли особа не була застрахована. Сума сплаченого єдиного внеску за кожний місяць такого періоду не може бути меншою за мінімальний страховий внесок на дату укладення договору, помножений на коефіцієнт 2.

Перерахунки пенсій

Законом №2148 змінено порядок щорічного перерахунку пенсій.

Щорічно пенсії будуть збільшуватися на коефіцієнт, що відповідає 50 відсоткам показника зростання споживчих цін за попередній рік та 50 відсоткам показника зростання середньої заробітної плати в Україні.

Перерахунки пенсій працюючим пенсіонерам

Кожні два роки працюючі пенсіонери зверталися до органів ПФУ з заявою про перерахунок пенсії. З наступного року перерахунки пенсій цій категорії пенсіонерів будуть проводитись з 1 квітня без звернення пенсіонера, якщо на 1 березня, особа набула право на проведення перерахунку (тобто через два роки після призначення (попереднього перерахунку) пенсії).

Перерахунок дострокових пенсій жінкам

Жінкам, які з 1 січня 2012 до 1 січня 2015 року достроково в 55 років вийшли на пенсію, розмір пенсії зменшувався на 0,5% за кожний повний місяць дострокового виходу на пенсію. І таке зменшення застосовувалося протягом усього періоду отримання пенсії (крім випадку, коли жінка відмовлялася від отримання дострокової пенсії та продовжувала працювати).

Законом №2148 таку норму змінено і жінкам, які вже досягли пенсійного віку, передбаченого ст. 26 Закону №1058, з 1 жовтня п.р. пенсії перераховано без застосування зниження. Жінкам, які ще не досягли встановлено пенсійного віку зменшення розміру пенсії застосовується до досягнення пенсійного віку.

При цьому розмір пенсії не може бути меншим, ніж розмір прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, з 1 жовтня 2017 року – це 1452 грн.

Мінімальний розмір пенсії за віком

Мінімальний розмір пенсії за віком встановлюється, за наявності у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років страхового стажу, в розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

З 1 січня 2018 року для осіб, які досягли віку 65 років, мінімальний розмір пенсії за віком за наявності у чоловіків 35 років, а у жінок 30 років страхового стажу встановлюється в розмірі 40 відсотків мінімальної заробітної плати, визначеної законом про Державний бюджет України на відповідний рік, але не менше прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Якщо страховий стаж менший ніж 35 років для чоловіків та 30 років для жінок - мінімальний розмір пенсії за віком встановлюватиметься у розмірі, пропорційному до наявного страхового стажу після досягнення особою 65 років.

Для осіб, яким пенсія призначена до 1 жовтня 2011 року, тобто до набрання чинності Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» і в подальшому не перераховувалася з урахуванням заробітної плати, мінімальний розмір пенсії за віком встановлюється за наявності у чоловіків 25 років, а у жінок 20 років страхового стажу.

Максимальний розмір пенсії

Максимальний розмір пенсії за віком не може перевищувати десяти розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність.

Тимчасово по 31 грудня 2017 року, максимальний розмір пенсії не може перевищувати 10 740 гривень.

Отже, пенсіонери, які після перерахунку отримали пенсію в розмірі 10 740 гривень, ймовірно з 1 січня 2018 року отримають більшу пенсію, в зв'язку з ростом максимального розміру пенсії.

Пенсії за вислугу років

За діючим законодавством право на пенсії за вислугу років мають лише артисти.

Працівникам інших професій (педагоги, медичні працівники тощо), які раніше мали право на пенсію за вислугу років, збережено право на цей вид пенсії за умови, що такі особи мають необхідний спеціальний і загальний страховий стаж на день набрання чинності Законом №2148.

Призначення пенсій окремим категоріям осіб

Законом №2148 скасовані норми законів України, якими встановлювалися особливості пенсійного забезпечення народних депутатів України, прокурорів, наукових і науково-педагогічних працівників, дипломатичних працівників та інших державних службовців, службовців органів місцевого самоврядування тощо, тобто пенсії їм призначатимуться за Законом №1058.

**Правовий інспектор праці
Г. Просяник**